

Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas toimunud sõjajärgsetel kümnendel

Ajaloodoktor Tõnu Tannberg

Tartu Ülikooli Eesti ajaloo professor

Ettekandes võetakse vaatluse alla Tartu Riikliku Ülikooli õigusteaduskonna nõukogustamine ajavahemikul alates 1944. aasta hilissügisest kuni 1950. aastate alguseni. Kõneks olev periood on huviorbiidis eelkõige sel põhjusel, et nendel aastatel viidi põhiosas lõpule esimesel nõukogude aastal (1940–1941) alanud ülikooli sovetiseerimisprotsess ja laoti vundament nõukoguslikule kõrgkoolile.

Omamoodi rajajooneks selles protsessis oli 1950. aastal toimunud Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee 8. pleenum, mis oma eel- ja järellugudega mõjutas oluliselt poliitilisi olusid kogu Eesti NSV-s, sealhulgas Tartu Riiklikus Ülikoolis ja selle struktuuriüksustes. Nõukogude režiimi ümberkorraldused ülikoolis olidki ühed suuremad just õigusteaduskonnas. Teaduskonna dekaan E. Talvik märkis õigusega tagasivaatavalt 1950. aasta aprillis: „Õigusteaduskond Tartu Riiklikus Ülikoolis on oma asutamise aja poolest vanemaid teaduskondi, ent vaatamata sellele tuleb teda lugeda üheks nooremaks, kuna 1940 a. revolutsiooniline murrang ühiskondlik-majanduslikus elus tingis sõna otseses mõttes uue nõukoguliku õigusteaduse õpetamise sisu ja organisatsiooni loomist“.

Konkreetsemalt käsitletakse ettekandes eelkõige arhiiviallikatele tuginedes tollase sovetiseerimisprotsessi institutsionaalset raamistiku, punavõimu kaadripoliitikat ja selle teostamise võtmefiguure, teadustegevuse eripärasid, ideoloogilist suukorvistamist ja „mineviku pärandi ümberhindamist“, nn. kodanliku natsionalismi vastase võitluse ja repressioonide telgitaguseid ning julgeolekuorganite tegevust tollase õigusteaduskonna näitel.